

STADSBYGGNADS
KONTORET

Planavdelningen
Maria Pettersson
Tfn 08-508 266 62

SAMRÅDSREDOGÖRELSE

1 (16)

Programsamråd
2011-06-20

S-Dp 2010-06964-54

Program för del av
Åkeshov 1:1
i stadsdelen Nockeby
i Stockholm
S-Dp 2010-06964-54

INNEHÅLL

1. **Sammanfattning av synpunkter och Stadsbyggnadskontorets ställningstagande**
2. **Hur programsamrådet bedrivits**
3. **Länsstyrelsen**
4. **Lantmäterimyndigheten**
5. **Sakägare och boende**
6. **Övriga intresseföreningar m.fl.**
7. **Remissinstanser**

1. **Sammanfattning av synpunkter och Stadsbyggnadskontorets ställningstagande**

Sammanfattning av synpunkter

Program för del av Åkeshov 1:1 i stadsdelen Nockeby har varit ute på remiss och samråd den 24 augusti – den 15 oktober 2010. Ett samrådsmöte för allmänheten hölls den 13 september i församlingshemmet Famnen, vilket besöktes av totalt 1 person. Syftet är att möjliggöra ett antal nya stadsvillor i 4+1 våningar längs Drottningholmsvägen. I programmet redovisades nio stadsvillor innehållande ca 100 lägenheter.

Under samrådet har *Länsstyrelsen* påpekat att riksintressen i området, bl a De Geer-moränerna som är ett riksintresse för naturvård, inte får påverkas eller röras utöver det som skett vid tidigare markarbeten. Vidare framhåller de att Nockeby reningsverk, som är en del av Bromma reningsverk, är en anläggning av regionalt intresse vars verksamhet inte får begränsas av planerad bostadsbebyggelse. Enligt Länsstyrelsens bedömning, baserat på nuvarande underlag, skulle ett genomförande av programmet kunna medföra en betydande miljöpåverkan, vilket kan motivera att en miljöbedömning görs och en MKB enligt miljöbalken 6 kap 12 § tas fram. Om kommunen väljer att inte göra en miljöbedömning behöver detta motiveras. Konsekvenser avseende framkomlighet och trafiksäkerhet på Drottningholmsvägen i dagsläget och i en framtida situa-

tion måste utredas då vägen är av riksintresse enligt 3 kap 8 § miljöbalken. Det behöver även bedömas om en exploatering här får betydelse för möjligheterna att bredda vägen för att t.ex. kunna iordningställa kollektivkörfält.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden anser bl a ny bostadsbebyggelse inte bör tillkomma som leder till restriktioner för reningsverkets nuvarande verksamhet och dess behov av utveckling för en växande stad. Bebyggelsen bör lokaliseras så nära Drottningholmsvägen som möjligt, för att ge en bullerskyddad sida mot Nockebyskogen och undvika intrång i skogen med dess höga natur- och rekreationsvärden. På platsen har förekomster av signalarten Tallticka konstaterats, som är regionalt skyddsvärd och sedan våren 2010 rödlistad, vilket indikerar tallvegetation med hög ålder. Risk finns att krav kommer ställas på att skogen ska glesas ur ytterligare för att ge bättre ljusförhållanden för de nya bostäderna. Bullerfrågan behöver utredas vidare, men bullerkraven kan klaras förutsatt att byggnaderna utformas med tyst sida alternativt bullerplank.

Stockholm Vatten framhåller i första hand att reningsverkets framtida expansionsmöjligheter, lukt och hantering av brandfarliga kemikalier ska beaktas vid planerad ny bebyggelse.

Exploateringskontoret anser att läget för infarten är bra men att den nya lokalgatan bör utformas som kvartersgata.

Stockholms Stadsmuseum anser att föreslagen bebyggelse genom antal, volym och placering kommer ge en negativ påverkan på Nockebys och Nockebyhavs småhusområdes kulturhistoriska miljö. Flerfamiljsvillorna utmed Drottningholmsvägen (Ulvsunda stadsdel) som programförslaget jämför med, är ej en jämförbar miljö då de har en betydligt lägre exploateringsgrad. Gustav III:s väg ska ligga kvar i sin helhet. Stadsmuseet bedömer dock att det är möjligt med en viss ny bebyggelse i området. Gynnsamt ur kulturhistorisk aspekt skulle vara om ny bebyggelse minskades i antal och volym samt placerades så fornlämningen ej berördes och även erhöll ett omgärdande respektavstånd.

Bromma stadsdelsnämnd är i huvudsak positiva till förslaget som är väl anpassat till omgivande bebyggelse och kommer ge ett värdefullt tillskott av lägenheter i ett centralt och kollektivtrafikhärläge. Förslaget kan tillföra kvalitéer för stadsbilden genom att dubbelsidighet skapas längs Drottningholmsvägen i ett läge med låga vistelsevärden p g a buller och markupplag. I det fortsatta planarbetet är det angeläget att karaktärsdrag lyfts fram och att stor vikt läggs vid materialval, kvalitet och utformning. Särskild hänsyn måste tas till Nockebyskogens unika naturvärden och byggnationen anpassas väl i mötet med skogen. En förutsättning är att parkeringstalet för de nya bostäderna uppgår till 1,0. Barnens behov bör prioriteras före trafikens under fortsatt planering. Över Drottningholmsvägen behöver en gångbro eller gångtunnel anläggas.

SL anser att Drottningholmsvägen bör ha ett kollektivkörfält i vardera riktningen. Bostäder som vetter mot gator med busstrafik behöver utformas med hänsyn till riktvärden för lågfrekvent buller i sovrum.

Skönhetsrådet ser positivt på komplettering med bostäder och anser att stadsvillor skulle kunna vara ett stadsbildsmässigt bra tillägg, men vill se ett förslag med mer urglesad struktur och smalare hus. Behovet av säkerhets/bullerplank kommer att förta mycket av intrycken av de nya husen. Stor omsorg måste läggas på både plankets utformning samt på gatumiljöerna vid Drottningholmsvägen och bostadsgatan. Underlaget är i detta skede inte tillräckligt detaljerat för

att man ska kunna bedöma om riksintresset Nockebyskogen påverkas. Det finns flera skyddsvärda träd och en trädinventering behöver bifogas remissmaterialet i nästa skede.

Lantmäterimyndigheten, Svenska kraftnät och Stockholms brandförsvär har inget att erinra mot förslaget.

Åkeshovs Trädgårdsstadsförening och boende i närområdet har inkommit med protestlistor och 35 likalydande skrivelser under samrådet. De anser att bebyggelsen avviker från den intilliggande och är för storskalig. Förslaget måste anpassas bättre till den befintliga för att inte bli för dominerande. Det är missvisande att jämföra med husen vid Stora Mossen eftersom de är lägre, hälften så breda och har större mellanrum mellan sig. På grund av högre marknivå mot nordost kommer husen här ligga motsvarande fyra våningar högre än tvåvåningshusen på andra sidan. Utemiljön ska utformas ”för att ej uppmana till stadigvarande utevistelse”. En god utemiljö måste vara ett krav för flerfamiljshus i ett trädgårdsstadsområde. Det är viktigt att bevara Nockebyskogen och De Geer-moränerna måste skyddas. Grönområdet kommer användas som rekreationsområde för nya boende vilket riskerar ökad påverkan. Landskapsbilden och riksintresset för naturvård kommer påtagligt skadas varför en miljökonsekvensbeskrivning måste göras. Biltrafiken kommer öka i området med ökad trängsel som följd. Hänsyn måste tas så att barnens skolväg över Drottningholmsvägen vidare mot Olovslund förblir säker. Oro finns även för ökat buller och att luftkvaliteten redan idag är dålig, mer trafik innebär mer luftföroreningar. Det nya bullerplanket måste utformas så att bullret inte studsar mot andra sidan och ökar vid de befintliga villorna. Fråga ställs även varför boende vid Nockeby Kyrkväg inte är målsägare.

Bromma Hembygdsförening anser att bebyggelsen avviker från den intilliggande och är för storskalig. Förslaget måste anpassas bättre till den befintliga för att inte bli för dominerande. Det är missvisande att jämföra med husen vid Stora Mossen eftersom de är lägre, hälften så breda och har större mellanrum mellan sig. På grund av högre marknivå mot nordost kommer husen här ligga motsvarande fyra våningar högre än tvåvåningshusen på andra sidan. Det är viktigt att bevara Nockebyskogen och De Geer-moränerna måste skyddas. Grönområdet kommer användas som rekreationsområde för nya boende vilket riskerar ökad påverkan. Landskapsrummet har idag kvalitéer som inte tagits hänsyn till och området utgör en viktig entré från Ekerö till Brommas trädgårdsmiljöer. Landskapsbilden och riksintresset för naturvård kommer påtagligt skadas varför en miljökonsekvensbeskrivning måste göras. Staden har i andra sammanhang hävdat äldre gällande planbestämmelser och Hembygdsföreningen ifrågasätter därför hur man kan överge gällande planbestämmelse för parkmark för ”gles stadsbebyggelse”.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Processen

Kontoret stöder sig i sin bedömning på stadens översiktsplaner och byggnadsordning. I Promenadstaden - Översiktsplan för Stockholm, antagen av kommunfullmäktige 15 mars 2010, är Nockeby markerat som gles stadsbebyggelse. Strategierna i den nya översiktsplanen är att satsa på omfattande förtätning och stadsutveckling i attraktiva tyngdpunkter, att koppla samman stadens delar samt att främja en levande stadsmiljö i hela staden. Nockebyskogen gränsar till Brommaplan, och ingår enligt kontorets mening i den viktiga tyngdpunkten Brommaplan. De övergripande målen är att skapa mångsidiga och täta stads-

miljöer med en stor blandning av boende, parker, verksamheter och service etcetera. Den nya bebyggelsen ska ge tyngdpunkterna en tätare stadskaraktär och varierad utformning. Det är av stor betydelse att utformningen av offentliga miljöer på gator och torg håller en hög klass och tillför kvaliteter som lockar många att vistas där. För att utvecklingen i tyngdpunkterna ska bli lyckosam, krävs att planeringen tar fasta på de kvaliteter som finns i området och bygger vidare på stadsdelens karaktär. Brommaplan är en viktig nod i ett tydligt samband i Drottningholmsvägen och Bergslagsvägen som ska värnas i planeringen. Det kan prövas i vilket utsträckning det går att komplettera utmed delar av dessa vägar med bibehållen trafikkapacitet.

I stadens översiktsplan Öp99, antagen av kommunfullmäktige 1999, ges en bild av stadens mark- och vattenanvändning i stort. Även där är Nockeby markerat som gles stadsbebyggelse. I villa- och trädgårdsstadsstadsdelarna anges som planeringsinriktning att markanvändningen med lägre utnyttjandegrad bibehålls i stort. Områdena kompletteras genom byggande främst för lokala behov och i goda kollektivtrafiklägen.

I Stockholms byggnadsordning, som ingår i ÖP 99, anges förhållningssätt till stadens karaktärsdrag. Där sägs bl a att "ny bebyggelse utformas med arkitektonisk och konstnärlig kvalitet så att den motsvarar sin plats och betydelse i staden. Den infogas med omsorg om stadslandskapets helhetsverkan och i samspel med eller i medveten kontrast till omgivande bebyggelse. Ny bebyggelse och nya stadsdelar gestaltas så att de till stadsbilden bidrar med samma tydlighet, läsbarhet och uttryck för tiden som finns hos den äldre bebyggelsen".

Den föreslagna förändringen har stöd i översiktsplanernas mål.

Sakägarkretsen har avgränsats till angränsande fastigheter med visuell kontakt med planområdet. Stadsbyggnadskontorets bedömning är att fastigheterna söder om Nockebyskogen inte är direkt berörda då skogen ligger emellan.

Miljöbedömning

Stadsbyggnadskontoret anser att en miljöbedömning i nuläget inte är nödvändig då de miljöfrågor som är aktuella kan hanteras i planen. Särskilda utredningar vad gäller påverkan på De Geer-moränerna och Nockeby reningsverk har efter programsamrådet tagits fram. Ett nytt bearbetat förslag med minskad bebyggelse har tagits fram som tar hänsyn till dessa intressen och miljöpåverkan bör därmed inte vara betydande. Miljöfrågor som ska utredas vidare i det fortsatta planarbetet är buller och luftkvalitet som kommer att belysas samt hur övriga riksintressen påverkas.

Natur

En utredning av påverkan på riksintresset har genomförts efter programsamrådet och förslaget har därefter bearbetats med hänsyn till riksintresset. Två hus i det mest känsliga läget har tagits bort och bedömningen är därmed att moränområdet inte förlorar i värde som riksintresse. Placering och utformning av tillkommande bebyggelse och byggnadernas möte med skogen med hänsyn till naturvärden kommer att studeras vidare under fortsatt process. Områden i Nockebyskogen, bakom husen, kommer inte att ingå i kvartersmarken utan kommer att bevaras som opåverkad naturskog. En trädinventering kommer att tas fram som underlag för fortsatt planering. Möjlighet till grönytekompensation är inte en planfråga men utreds vidare av exploateringskontoret under fortsatt process.

Kulturmiljö

Gustav III:s väg är inget riksintresse för kulturmiljövård utan klassas som ”övrig kulturhistorisk lämning” och faller därmed utanför Kulturminneslagen för fasta fornlämningar. Hur vägsträckningen kan tas tillvara i planeringen kommer dock att utredas vidare i det fortsatta planarbetet.

Nya bostäder

Stadsbyggnadskontoret anser att förslaget stämmer väl överens med övergripande karaktärer som redan finns i Bromma, genom utformning med alléträd, parallell lokalgata och en strikt husrad som samspelar med bebyggelsen på andra sidan vägen. Förslaget har efter programmet omarbetats och antalet byggnader minskats till sex. Det innebär en glesare struktur vilket boende och remissinstanser efterfrågat. Det är endast området mellan byggnaderna och Drottningholmsvägen som omfattas av riskanalysens krav på utformning som ej uppmanar till stadigvarande utevistelse. Dessa ytor föreslås i första hand användas till angöring, gång- och cykelväg samt parkering, dvs funktioner som kräver kortare vistelsetid. Utformningen kan fortfarande göras visuellt attraktiv. Mellan byggnaderna finns möjlighet att placera uteplatser och andra funktioner för gemensamma aktiviteter som varar längre i tid. Stadsbyggnadskontoret delar synpunkterna att upplevelsen längs Drottningholmsvägen är viktig. Placering och utformning av tillkommande bebyggelse och dess närmiljö kommer att studeras vidare under fortsatt process, liksom skyddsåtgärdernas utformning och upplevelsen längs Drottningholmsvägen.

Trafik

Infarten till bostadsområdet kommer under det fortsatta planarbetet att studeras vidare med hänsyn till trafiksäkerhet och kapacitet. Projektet rymmer dock inte möjligheten att bygga en ny gångbro/undergång vid korsningen.

Störningar

Stadsbyggnadskontoret delar synpunkterna att bullerplanket måste utformas så att bullersituationen inte försämras för boende på motsatta sidan. En förutsättning för att planområdet ska kunna byggas ut är bullerkraven kan klaras, även avseende riktlinjer för stömljud. Bebyggelsen och skyddsplank kommer samtidigt förbättra bullersituationen i Nockebyskogen, vilket ger positiva konsekvenser för rekreativt värde. Den tillkommande trafiken utgör en procentuellt sett mycket liten ökning i förhållande till befintliga trafikflöden och bedöms inte påverka luftkvaliteten i närområdet eller bullernivån för boende på andra sidan Drottningholmsvägen nämnvärt. Med vald bebyggelseutformning, med punkthus, på 25 meters avstånd från Drottningholmsvägen, behöver inte befaras att bebyggelsen bidrar till att miljö kvalitetsnormerna för luft överskrids. Påverkan på miljö kvalitetsnormerna och buller kommer att beaktas under det fortsatta planarbetet.

Störningar under byggtiden (etableringsområde)

De störningar som brukar uppfattas som mest besvärande är buller från bergborrningsarbetet och markvibrationer från sprängsalvor och pålning. Dessutom kan byggtrafik och damm från arbetsplatsen uppfattas som besvärande. I detta fall kommer schaktning och hantering av markarbeten att ge upphov till störningar för de närboende. Kontrollmätningar vid sprängning och pålning o d ska ske genom byggherrens försorg i samråd med de berörda fastighetsägarna. Gång- och biltrafiken i området kommer att störas i begränsad omfattning. Tunga transporter kommer att ske via Gustav III:s väg till Drottningholmsvägen. Arbetena ska bedrivas med beaktande av Naturvårdsverkets nya allmänna råd om buller från byggplatser (NFS 2004:15).

Exploatören kommer bekosta nödvändig flytt av ledningar som krävs för genomförandet.

Bromma reningsverk - Nockebyanläggningen

En rapport om möjligheter till lokalisering av bostäder m m i närhet till Bromma reningsanläggning (daterad 2011-02-24) har tagits fram av exploateringskontoret och Stockholms Vatten i samråd. Här redogörs bl a för lämpliga skyddsavstånd till Nockebyanläggningen vid ny bostadsbebyggelse. I rapport föreslås att bostäder inte bör lokaliseras närmare än 100 m från reningsverket, samt att ett avstånd om 25 m från tunnelmynningarna upprätthålls. Planförslaget har därefter anpassas utifrån rapporten och de förhållningssätt som Stockholm stad och Stockholm vatten kommit överens om. Ytterligare dialog kommer att ske med Stockholm Vatten och Länsstyrelsen under det fortsatta planarbetet.

2. Hur programsamrådet bedrivits

Programsamråd hölls den 24 augusti – den 15 oktober 2010. Under samrådstiden visades förslaget i Tekniska Nämndhuset, i Bromma stadsdelsförvaltnings lokaler och på stadsbyggnadskontorets hemsida. Ett samrådsmöte för allmänheten hölls den 13 september mellan kl. 18.00 - 20.00 i församlingshemmet Famnen, Stopvägen 120 vid Brommaplan. Där hade allmänheten möjlighet att träffa representanter för staden och byggherren för att få information och få lämna synpunkter på förslaget. Sakägare inbjöds till mötet via brev. Samrådsmötet besöktes av totalt 1 person.

Remissinstanser som har beretts tillfälle att yttra sig över programmet:

Länsstyrelsen i Stockholms län, planavdelningen
Hyresgästföreningen, Region Stockholm
Lantmäterimyndigheten i Stockholms kommun
Exploateringskontoret
Trafikkontoret
Fastighetskontoret
Stockholm Vatten AB
Fortum Distribution AB
AB Fortum Värme
Miljöförvaltningen
Bromma Stadsdelsförvaltning
Skönhetsrådet
Storstockholms Brandförsvär
Stadsbyggnadsnämndens handikappråd
Stockholms Stadsmuseum
Utbildningsförvaltningen
Svenska Kraftnät
Trafikverket
Stockholms Studentbostäder
Sakägare enligt fastighetsförteckning

3. Länsstyrelsen

Länsstyrelsen anför i sitt yttrande att programområdet ligger i närheten av en utpekad tyngdpunkt i den nya översiktsplanen för Stockholms stad och enligt RUFS 2010 ligger området inom s.k. regional stadsbygd med utvecklingspotential. För att kunna utnyttja programområdet för bostadsbebyggelse, behöver dock ett antal frågeställningar klaras ut. Innan en detaljplanläggning på-

börjas behöver klargöras om nya bostäder i detta läge är förenligt med hänsyn till riksintressen och mellankommunala intressen med mera.

Bromma reningsverk – anläggning av regionalt intresse

Länsstyrelsen vill framhålla att planering för ytterligare bostadsbebyggelse som kan komma att begränsa verksamheten för Nockeby reningsverk, eller försvåra möjligheter att få miljötillstånd för framtida utveckling och komplettering av reningsanläggningen inte är lämplig. Bromma reningsverk är ett av länets största avloppsreningsverk, och i regionplanen RUFS 2010 redovisad som anläggning av regional betydelse. Innan planarbete övervägs, behöver redogöras för och konsekvensbedömas vilka störningar och risker som boende och övriga kan komma att utsättas för från dessa verksamheter.

Drottningholmsvägen – väg av riksintresse

Inför detaljplanläggning av området behöver bedömas om planförslaget innebär konsekvenser för framkomlighet och trafiksäkerhet på Drottningholmsvägen i dagsläget och i en framtida situation, då vägen är av riksintresse enligt 3 kap 8 § miljöbalken. Det behöver även bedömas om en exploatering här får betydelse för möjligheterna att bredda vägen för att t.ex. kunna iordningställa kollektivkörfält.

Risk och säkerhet

Länsstyrelsen vill göra kommunen uppmärksam på att obrännbar fasad även inkluderar brandklassade fönster. Förutsättningar ser ut att finnas för att kunna klara säkerheten, med hänsyn till risker från transporter med farligt gods. Länsstyrelsen kan dock inte bedöma bebyggelsens lämplighet ur detta perspektiv, utan inväntar riskanalys samt kommande planhandlingar. Riskanalysen förutsätts även behandla andra risker, som bland annat kan höra samman med reningsverket.

Buller

Innan fortsatt planarbete bör en bedömning göras av om det finns möjlighet finns att åstadkomma en god boendemiljö med låg bullerexponering för boende och övriga. Läget nära Drottningholmsvägen och den valda hustypen är faktorer som kan innebära att områden med ”bullerskugga” kan bli små och spridda. I bedömningen bör bland annat beaktas framtida trafikmängder, andel tung trafik, eventuella andra bullerkällor, vibrationer och lågfrekvent buller.

Luftkvalitet

Bebyggelseutformningen bidrar inte till att miljökvalitetsnormerna för luft överträds. Inför detaljplanläggning behöver ändå uppmärksammas vilken inverkan placering av bostäder längs med en led med mycket trafik kan få för boendes och övrigas exponering för luftföroreningar.

”Bromma De Geer-moräner” - naturvård av riksintresse

Planen berör ett område som är av riksintresse för naturvården enligt 3 kap 6 § miljöbalken. Värdena utgörs av s.k. De Geer-moräner och mellanliggande flacka lermarker. Även de mellanliggande lermarkerna ingår i riksintresset, eftersom omblandning av lerlagren för all framtid förstör möjligheten till geologiska dateringar. Lerlagren i området kan vara tämligen djupa, och orörda leror bedöms finnas kvar även under de ytor som är exploaterade idag. Det är av största betydelse att moräner och omgivande flacka jordlager inom riksintresset för naturvård ”Bromma De Geer-moräner” inte påverkas eller rörs om utöver den påverkan som redan har skett från tidigare jordbruk, nutida bebyg-

gelse, vägbyggen, etc. i området. Riksintressets gräns ska följa precis i södra kanten av den gamla vägbanken (RAÄ Bromma 1), i enlighet med karta till tjänsteanteckning 1996-03-14. Länsstyrelsen bedömer att bebyggelse norr om den kulturhistoriskt intressanta vägbanken inte kommer att påverka riksintresset för naturvård negativt.

Det är av största betydelse att moräner och omgivande flacka jordlager inom riksintresset för naturvård "Bromma De Geer-moräner" inte påverkas eller rörs om utöver den påverkan som redan har skett från tidigare jordbruk, nutida bebyggelse, vägbyggen, etc. i området. Marken inom riksintresset bör alltså inte påverkas ytterligare av grävning, schaktning, sprängning eller dylikt. Riksintressets gräns ska följa precis i södra kanten av den gamla vägbanken (RAÄ Bromma 1), se karta till tjänsteanteckning 1996-03-14. Vid överföring till GIS har gränsmarkeringarna förenklats, vilket kan leda till feltolkningar. Länsstyrelsen bedömer att bebyggelse norr om den kulturhistoriskt intressanta vägbanken inte kommer att påverka riksintresset för naturvård negativt.

Fornminne – äldre vägsträckning

Den gamla vägbanken (RAÄ Bromma 1; övrig kulturhistorisk lämning) genom området har inte kvar sina ursprungliga material och vägsektion.

Det värde av vägen som kvarstår, är dess sträckning. Den är identisk med 1700-talets sträckning, vilket bör tas tillvara i planeringen.

"Mälaren med öar och strandområden" – område av riksintresse i sin helhet

Områdets värden för friluftsliv och turism ska särskilt bevaras enligt 4 kap miljöbalken. Länsstyrelsen bedömer att den föreslagna planen inte påverkar riksintresset Mälarens öar och strandområden negativt, vad gäller tillgängligheten för friluftsliv och turism.

Mälarens vattenskyddsområde

Programområdet ligger i tät stadsbygd och ligger inom Mälarens vattenskyddsområde. Belastningen på Mälaren får inte öka, dess status får inte försämras. Det gäller att de skyddsföreskrifter som finns för vattenskyddsområdet beaktas, både under byggtid och drifttid. Detta bör framgå av planhandlingarna. Påverkan från dagvattnet från parkeringarna behöver minimeras. I den fortsatta planeringen av området får avgöras vad som är relevant att reglera i detaljplan.

Markföroreningar

I samband med planering av området behöver eventuella markföroreningar från upplagsområdet uppmärksammas.

Behov av miljöbedömning

Enligt programmet antas detaljplanens genomförande inte medföra betydande miljöpåverkan, varför miljöbedömning inte bedöms behövas. Länsstyrelsen konstaterar att det är kommunen/staden som själv avgör om en miljöbedömning ska göras eller inte. I detta fall innebär närheten till Bromma reningsverk att hälsorisker med bostäder nära verksamheter behöver bedömas och även att ytterligare bostäder inom störningsområdet kring reningsverkets anläggningar på sikt kan medföra begränsningar av de regionalt viktiga verksamheterna och för möjligheterna att utveckla dessa.

Enligt Länsstyrelsens bedömning, baserat på nuvarande underlag, skulle ett genomförande av programmet kunna medföra en betydande miljöpåverkan, vilket kan motivera att en miljöbedömning görs och en MKB enligt miljöbalken 6 kap 12 § tas fram. Om kommunen väljer att inte göra en miljöbedömning

behöver detta motiveras, och förhållanden på platsen, i omgivningen och de som uppkommer genom planförslaget behandlas samt planens lämplighet bedömas inom ramen för planarbetet. Det berör vid sidan av eventuella begränsningar för reningsverket även andra frågor med miljökonsekvenser som aktualiseras i samband med programmets genomförande.

4. Lantmäterimyndigheten

Lantmäterimyndigheten har inga synpunkter.

5. Sakägare och boende

Stefan Mattsson, Rättar vigs väg 18, är positiv till att bostäder bebyggs, men vill att byggnaderna får en större variation och lokaler i bottenvåningarna, så man får en blandstad man kan promenera till. Området har få lokaler och det är för långt att promenera till Brommaplan. Ni strävar efter att skapa en promenadstad men dessa hus blir bilburna. Gör som i husen vid Stora Mossen, som är förebilder för planen.

Claes Timner, Drottningholmsvägen 552, lämnar följande synpunkter. Bullerplank måste utformas så att bullret inte reflekteras mot andra sidan och ökar för fastighetsägarna där. Korsningen vid den tänkta tillfartsvägen måste utformas så att utflödet blir jämnt och utan hinder med hänsyn till den kraftigt ökade trafiken. Trafiksäkerheten för de många gående, varav många skolbarn, som korsar vägen måste säkras. Befintliga hus står på instabil lergrund. Erfarenhet från tidigare byggnadsarbeten visar att fastigheterna är mycket känsliga för vibrationer och andra störningar och att sprickbildning lätt sker. Byggmetod måste väljas så att risk för skador minimeras. Mätmetod och plan för kontroll av vibrationer och skador måste tas fram i samråd med fastighetsägarna. Begränsa de nya fastigheterna till tre plus en våning för att inte skapa ett onödigt stort brott mot områdets stil och byggtadition.

Cajsa Augustsson Werr, Ekebyvägen 20, undrar var vägen till bostadsområdet kommer vara. Vi har redan mycket biltrafik omkring oss och ängen som vetter mot området fungerar som lekområde för barnen. Kommer nuvarande bullerplank att byggas på, förlängas och sättas ihop med det bullerplank som ska vara framför de nya husen? Vi har sedan början av 2000-talet blivit lovade ett plank när ekonomin tillåter.

Peter Thermaenius, boende i området, undrar hur trafiksituationen i området kommer att påverkas. Trafikkaos råder under rusningstid längs Drottningholmsvägen och vid Brommaplan. Hänsyn måste tas till luftföroreningar, var finns denna analys?

Lars Andersson, Brålund 11, anser att bebyggelsen markant avviker från den intelligande, jämför den höga nybyggnationen med villan i principsektionen. Krav på exploateringsgrad har varit styrande för utformningen. Kommer ännu fler och högre hus föreslås i närområdet för att skapa mer innerstadskaraktär på parkmarkens bekostnad? Nockebyskogen är ett område med stor del ursprunglig natur som måste skyddas från exploatering. Är bullerfrågan analyserad? Kommer villorna störas ännu mer av att ljud studsar från husen och ännu högre bullerplank behöva byggas? En fjärrvärmeledning ligger på platsen för bebyggelsen, ska exploatören bekosta flytt av denna? I första hand bör övervägas om det är lämpligt att bygga här, i andra hand tas ett förslag fram som bättre bejakar anpassning till närliggande bebyggelse och natur.

Eva Gerbjörn, Brålund 15, vill protestera mot förslaget. Husen skulle utgöra något helt främmande för området, på andra sidan Drottningholmsvägen ligger ju enfamiljshus med trädgårdar. Hur ska man kunna skydda de Geer-moränerna under byggtiden och därefter, de boende kommer vilja ha tillgång till naturen där. Varför är inte boende vid Nockeby Kyrkväg målsägare? De bor ju i samma kvarter som den tänkta bebyggelsen. Boendemiljön blir mörk bakom skogen och bullrig och smutsig av alla avgaser. Varje träd längs stora trafikleder är miljövårdare genom förmåga att ta upp luftföroreningar. Tål Drottningholmsleden och Brommaplan mer trafik?

Karin Landberg, boende på Nockebyhus vid Drottningholmsvägen, undrar om luftkvaliteten och ljudnivån har undersökts. Det är ett ständigt brus och ett gråaktigt stoft tränger in i lägenheten. Man kan inte sova med öppet fönster nattetid. Ta prover på luft och lyssna in trafikljuden innan ni fattar några beslut. Förbifarten kommen knappast minska Ekerötrafiken.

Följande 35 personer har inkommit med likalydande skrivelser, vars innehåll är i stort sett identisk med Åkeshovs Trädgårdsstadsförening skrivelse (se sidan **11**).

- *Annika Forsberg och Björn Krouthén, Wadköpingsvägen 23*
- *Björn Söderberg, Grimstahamnsvägen 43*
- *Christian Landgren, Rånövägen 19*
- *Christina Öijerholm-Ström, Alstersvägen 30*
- *Ellen och Lars Westbom, Ådalsvägen 14*
- *Eva Jerrå, Ådalsvägen 8*
- *Helena och Johan Askling, Wadköpingsvägen 16*
- *AnnSofi och Fabian Grapengiesser, Åkerslundsgatan 6*
- *Anders och Gunilla Holmberg, Ådalsvägen 11*
- *Lennart och Hillevi Höglund, Grimstahamnsvägen 33*, samt undertecknat av *Kerstin och oläsbart Thomsen, Wadköpingsvägen 2, Barbro Bergman, Ådalsvägen 10, Helmi Arendi, Wadköpingsvägen 12*
- *Carl Johan och Ulla Ljungwaldh, Drottningholmsvägen 542*
- *Cecilia och Patrik Meyer, Öbackavägen 1*
- *Charlotta och Jan Vig, Drottningholmsvägen 548*
- *Mats och Maria Wärnling, Drottningholmsvägen 540*
- *Frida Jerrå, Ådalsvägen 8*
- *Gunilla Bromhagen och Ragnar Näslund, Wadköpingsvägen 13*
- *Ingela Birgersson, Rånövägen 21, Anna-Karin Thulin och Håkan Thulin, Alstervägen 3, Anita Wilson, Wadköpingevägen 11, Chris Wilson, Hemsövägen 9*
- *Johan Bergner, Hemsövägen 21*, samt undertecknat av *AnnaCarin Sjögren, Hemsövägen 8, Marie-Louise Brunnberg, Grimstahamnsvägen 13, Gunilla Kierkegaard, Grimstahamnsvägen 20* och en oläslig utan adress
- *Joanna Dalberg Moberg och Erik Moberg, Ådalsvägen 6*
- *Jonas Barrskog, Hemsövägen 15* samt undertecknat av *Åke Petersson, Hemsövägen 14, Åke Askerud, Hemsövägen 6, Therese Ed och Håkan Olsson, Rånövägen 8, Ulrika Dässman, Grimstahamnsvägen 19, Gunilla och Gustav Wallin-Wilson, Grimstahamnsvägen 21, Lennart Sjögren, Grimstahamnsvägen 25, Helena Schmidt, Grimstahamnsvägen 27*, oläsligt namn, *Grimstahamnsvägen 29*
- *Karin Ekwurtzel, Wadköpingsvägen 7*
- *Karin Väringer, Drottningholmsvägen 556*

- Kerstin och Stig Ytterman, Wadköpingsvägen 6, samt undertecknat av Ann-Christine och Ingemar Wetterstål, Ådalsvägen 5, Paul Gilbert, Wadköpingsvägen 14
- Klara Eriksson, Öbackavägen 15
- Lars André, Grimstahamnsvägen 22, samt undertecknat av Gunilla och Amon Gabriel, Grimstahamnsvägen 31, Mats Eliasson och Lisbeth Stedt, Öbackavägen 2, Christel Hellberg, Grimstahamnsvägen 37, Tomas Kalmaru, Wadköpingsvägen 1
- Leif Backman, Ådalsvägen 2
- Monika Lundgren och Leif Eriksson, Alstersvägen 18
- Mats Mägist, Rånövägen 20
- Mattias Tamme, Drottningholmsvägen 544
- Nina Groth, Skällnoravägen 20 Ninni Hegenbart, Rånövägen 33
- Pia Kogner, Öbackavägen 16
- Tycho Tullberg och Christina Lanner Tullberg, Rånövägen 23
- Victoria Hagelin, Rånövägen 17
- Örjan, Gertrud och Andreas Jönsson, Alstervägen 1

Protestlista med 32 namnunderskrifter, genom Margareta Hennings, Gustav den III:s väg 78, ställd till Bromma stadsdelsnämnd, vill protestera mot planen att bygga nio stadsvillor i förlängningen av Gustav III:s väg. Vi vill värna om de få grönområden som fortfarande finns kvar i detta område. Dessutom kan De Geer-moränerna, som är av riksintresse, skadas.

6. Övriga intresseföreningar m.fl.

Åkeshovs Trädgårdsstadsförening genom ordförande Mattias Gretzer framför följande: Boende i Nockebyhovs trädgårdsstad protesterar mot förslaget till ny bebyggelse. Att ta bort ursprungliga Drottningholmsvägen, nu Gustav III:s väg, kan inte vara kulturhistoriskt rimligt. Området och brynet är en sparad rest av den ängsmark som småstugebebyggelsen anlades på. Det är en kulturhistoriskt värdefull miljö och landskapsbild som skulle gå förlorad av ny bebyggelse. Enligt Stockholms byggnadsordning ligger området i trädgårdsstaden där särskild hänsyn ska tas till kulturhistoriska värden.

Bebyggelsen ska i sin karaktär ansluta till liknande miljöer, t ex vid Stora Mossen. Detta är missvisande, eftersom de husen bara är tre våningar, hälften så breda och har dubbelt så stort avstånd mellan sig som den föreslagna bebyggelsen. Marknivån stiger mot nordost och husen kommer här ligga en våning över Drottningholmsvägens nivå, dvs 4 våningar högre än 2-våningshusen på andra sidan. Detta är en orimlig balans gentemot småstugebebyggelsen. Ev ny bebyggelse måste anpassa sig till den befintliga och får inte bli för dominerande. Högst 3-vånings flerfamiljshus inklusive indragen takvåning kan accepteras om Drottningholmsvägens karaktär skall bibehållas.

Området är markerad som gles stadsbebyggelse på översiktsplanen för Stockholm. Den föreslagna bebyggelsen kan inte betraktas som gles. Programförslaget gränsar inte heller till Brommaplans tyngdpunkt. I översiktsplanen sägs att utvecklingspotential främst finns i området norr om Brommaplan och längs Bergslagsvägen, det anges inte något samband mot Mälaren.

Bebyggelsen kommer öka biltrafiken i området. Trafikmiljön kännetecknas redan av hög belastning och rondellen vid Brommaplan är underdimensionerad med mycket trängsel som följd. Den tillkommande trafiken kommer åka via Brommaplan alternativt genom Olovslund, och kommer då passera dagis och

skolor där många barn rör sig dagligen. Flera skolbarn har skolvägen via Gustav III:s väg och korsar Drottningholmsvägen vid Rånövägen. Extra hänsyn måste tas så skolvägen förblir säker. Oro finns även för ökat buller och mer stillastående trafik, vilket försämrar luftkvaliteten genom ökade utsläpp.

Programförslaget anger att ”utemiljön utformas som ej uppmanar till stadigvarande utevistelse”. Detta låter oroväckande. En god utemiljö måste vara ett krav för flerfamiljshus i ett trädgårdsstadsområde där barn kommer växa upp. Sammanfattningsvis, om området ska bebyggas, måste det ske med hus som är mycket bättre anpassade till den speciella miljön längs Drottningholmsvägen.

Nina Hjerpe + 11 namnunderskrifter anser att det är viktigt att bevara träden i området, för livsglädjen, trivseln och syrets skull. De påverkar alla som vistas i området och även djuren.

Bromma Hembygdsförening, genom *Bengt Windelhed*, anser att Startpromemorian sammantaget ger en alltför förskönande bild av den föreslagna bebyggelsen. Kommunen har i tidigare planärenden hävdade äldre planbestämmelser, där en byggrätt från 1920-talet ansågs motivera nybyggande. I det aktuella ärendet anser sig kommunen plötsligt sig vara fri att överge planbestämmelsen parkmark (som gällt fram till 1963) för en ”gles stadsbebyggelse”. Med hänvisning till följande tre skäl anser Bromma Hembygdsförening att den föreslagna bebyggelsen inte bör ske och att planarbetet upphör.

1. Bebyggelsen innebär en orimlig förvanskning av landskapsbilden. Begreppet stadsvillor utgör ett vilseledande begrepp. Varje byggkropp blir 5 våningar högt. De bör snarare betecknas som punkthus och med en volym som vida överstiger husen vid Stora Mossen längst Drottningholmsvägen, som i texten tjänar som modell för de föreslagna husen. De enskilda punkthusens volym tillsammans med det korta avståndet mellan huskropparna kommer att skapa en mycket kompakt husvägg utmed Drottningholmsvägen. Detta förstärks också av den nödvändiga bullervägg, som måste byggas för den hårda trafikens ljudnivå. Husväggen kommer helt att ödelägga det landskapsrum, som skapats vid upprättandet av trädgårdsstaden och som är i harmoni med den. Den låga villabebyggelsen i Nockebyhov och det öppna fältet utmed Drottningholmsvägen bildar en mjuk övergång mot Nockebyskogen. Dessutom bryts den mjuka övergången, som bildas öster om Drottningholmsvägen av den mer storskaliga bebyggelsen kring Brommaplan och villabebyggelsen i korsningen Drottningholmsvägen och Åkeshovsvägen. Kort sagt kommer den föreslagna bebyggelsen att negativt förändra den landskapsbild, som utgör en viktig entré från Ekerö till Brommas trädgårdsstadsmiljöer. Den vilseledande beskrivningen undanhåller också det faktum, att husen nära Reningsverket i förhållande till övriga hus får en mycket dominerande höjd beroende på att nivåförhållandena där avviker från vad som är fallet närmare Gubbkärrsvägen. Även om antalet våningar skulle reduceras, kommer husen att negativt påverka landskapsbilden. Att bebyggelsen kan ”tillföra kvalitéer för stadsbilden” genom ”en dubbelsidighet” i ett område med ”låga vistelsevärden” är inte en rimlig beskrivning av förslaget och förhållandena på platsen. Landskapsrummet har idag även andra kvalitéer som inte har beaktats i Startpromemorian.

2. Nockebyskogen, ett riksintresse för naturvärden, kommer att påtagligt skadas. Den föreslagna bebyggelsen kommer att påtagligt avskärma Nockebyskogen från Drottningholmsvägen. Dessutom ser vi den föreslagna bebyggelse som ytterligare ett naggande i kanten av ett grönområde i Brommas trädgårdsstadsmiljö. Eftersom Startpromemorian nämner att ”stadigvarande utevistelse”

inte kan ske nära "stadsvillorna", innebär det att sådana aktiviteter skall förläggas i Nockebysskogen. Detta visar på risker för nya anläggningar i detta riksintresse, men Startpromemorian redovisar inte hur dessa skall utformas.

3. En viktig del av den kvarvarande delen av Gustav III:s väg kommer att dels att försvinna, dels att förlora sin karaktär. Denna "kulturhistoriska lämning" (fornminnesregistrerad RAÄ 155) har i det aktuella landskapspartiet kvar sin äldre karaktär. Den har ju försvunnit på andra delar av Gustav III:s väg, särskilt med den nyligen uppförda bebyggelsen på andra sidan Åkeshovsvägen upp mot Abrahamsberg. Som kommunen väl känner till är dock inte denna väg den enda aspekten på kulturvärden i det aktuella området. Under rubriken Kultur, nämner Startpromemorian ändå inte det ingrepp i trädgårdsstaden som den föreslagna bebyggelsen utgör. Avslutningsvis delar vi inte Stadsbyggnadskontorets sk Behovsbedömning. Vi anser att landskapsbilden skadas och att riksintresset för naturvård påtagligt skadas. Därför anser vi att planförslaget inte bör drivas vidare. Alternativt är det nödvändigt att en djupare miljökonsekvensbedömning görs.

8. Remissinstanser

Stockholm Vatten framhåller i sitt yttrande att planområdet är placerat ovanför en av Stockholm Vattens större reningsanläggningar. Bromma reningsverk som består av två anläggningsdelar (Åkeshovsanläggningen som ligger ovan jord och Nockebyanläggningen som i huvudsak ligger i bergutrymmen) är det femte största reningsverket i landet och är ett av de fyra stora reningsverken i Stockholmregionen. Dessa fyra verk utgör grunden för avloppsvattenreningen idag och i framtiden och deras funktion är en nödvändig förutsättning för regionens utveckling. I Stockholm stads nya översiktsplan slås fast att Bromma avloppsreningsverk är strategiskt och ska vara kvar på nuvarande plats inom överskådlig tid. Verket måste kunna expandera i takt med utbyggnaden av Stockholms nordvästsektor. Bromma reningsverk måste också kunna utvecklas med nya reningsprocesser vid förändrade krav i framtiden.

Nockebyanläggningen ligger med huvudentré vid Gustav den III:s väg 95. Historiskt har stora utbyggnader av avloppsreningsverken skett med 20-årsintervall. På 60-70-talet byggdes biologisk och kemisk rening ut. Det var vid denna tid som Nockebyanläggningen byggdes. Under 90-talet byggdes anläggningen ut för kväverening och förbättrad fosforavskiljning. Nu förbereds för en ny omfattande utbyggnad för att möta de skärpta krav som kommer från EUs vattendirektiv och BSAP, Baltic Sea Action Plan. För att rena avloppsvatten krävs att olika kemikalier tillförs till reningsprocesserna. För att klara kraven på kväverening doseras i Nockebyanläggningen kemikalien metanol. I den riskutredning, april 2005, som togs fram i samband med tillståndsärendet för metanolhanteringen konstateras att med den bebyggelse som idag ligger 130 meter från verket är riskerna små. I takt med att kraven på kväverening skärps kommer betydligt mer metanol att behöva hanteras vid Nockebyanläggningen. Fler transporter och större mängd metanol innebär att riskerna ökar och att avståndet 130 meter ej bör minskas. Hur framtiden kommer att se ut är omöjligt att förutse. Det som ligger närmast är hygienisering av slam och reduktion av läkemedelsrester. Dessa processer innebär ytterligare luktande verksamhet, mer kemikalier och mer transporter. Stockholm Vatten genomför i samarbete med exploateringskontoret en utredning angående möjligheterna till lokalisering av bostäder mm i närhet av Bromma reningsverk. Utredningen är i dagsläget inte klar. Med hänsyn till verkets framtida expensionsmöjligheter, lukt och hantering av brandfarliga kemikalier motsätter sig Stockholm Vatten bostadsbyg-

gelse inom 200 meter från Nockebyanläggningen. Detta omfattar planområdet i sin helhet.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden anser att samlokaliseringen med Bromma reningsverk respektive hänsyn till buller och naturmark behöver utredas vidare. Nockebyanläggningen utgör en del av Bromma reningsverk. Ny bostadsbebyggelse bör inte tillkomma som leder till restriktioner för nuvarande verksamhet och dess behov av utveckling för en växande stad. I tidigare beslut i Miljö- och hälsoskyddsnämnden har nämnden ställt sig positiva till att övergripande utreda frågan om reningsverkets framtida funktion inklusive biogasrötning och samlokalisering med bostäder. Då Nockebyanläggningen utgör en del av Bromma reningsverk, anser nämnden att även detta område bör ingå i en sådan övergripande studie.

Bebyggelsen bör lokaliseras så nära Drottningholmsvägen som möjligt, för att ge en bullerskyddad sida mot Nockebyskogen och undvika intrång i skogen med dess höga natur- och rekreationsvärden. På platsen har förekomster av signalarten Tallticka konstaterats, om är regionalt skyddsvärd och sedan våren 2010 rödlistad, vilket indikerar tallvegetation med hög ålder. Om man bygger mot skogsbrynet och i delar av skogen finns det risk för att trädvegetation måste tas bort. Då bostäderna hamnar i ett skuggat läge från skogen kan krav uppstå att ytterligare trädvegetation måste tas bort.

Bullerkraven kan klaras förutsatt en omsorgsfullt anpassad bebyggelseutformning med en tyst och en bullrig sida alternativt att bullerplank uppförs. Med en gång- och cykelväg mellan ny bebyggelse och Nockebyskogen kan ett attraktivt stråk skapas som ansluter till befintligt grönstråk i Nockeby och kollektivtrafik i form av nockebybanan.

Stockholm Stadsmuseum avstyrker programmet i dess nuvarande form då de vidhåller tidigare yttrande om att det är olämpligt att bebygga i den omfattning som planen föreslår. Programförslaget innebär att fornlämningen tas bort. Museets åsikt är att Gustav III:s väg skall ligga kvar i sin helhet, vilket överrensstämmer med Kulturminneslagen, som i första hand är en bevarandelag. Gustav III:s väg var en viktig förbindelse mellan staden och de kungliga markerna på Lovön. Likaså innebär föreslagen bebyggelse ett intrång i den kulturhistoriska miljön som Nockebys och Nockebyhovs småhusområde och grönstråk ger uttryck för. De föreslagna stadsvillorna har ett antal, volym och placering som innebär påverkan av områdets kulturmiljö. Flerfamiljsvillorna utmed Drottningholmsvägen (Ulvsunda stadsdel) som programförslaget jämför med, anser Stadsmuseet ej är en jämförbar miljö. De funktionalistiska villorna har en betydligt lägre exploateringsgrad. Stadsmuseet bedömer de möjligt med en viss ny bebyggelse i området. Gynnsamt ur kulturhistorisk aspekt skulle vara om ny bebyggelse minskades i antal och volym samt placerades så fornlämningen ej berördes och även erhöll ett omgärdande respektavstånd.

Bromma stadsdelsnämnd är i huvudsak positiva till förslaget som kommer ge ett värdefullt tillskott av lägenheter i ett centralt och kollektivtrafiknära läge. Nämnden anser att förslaget är väl anpassat till omgivande bebyggelse och kan tillföra kvalitéer för stadsbilden genom att dubbelsidighet skapas längs Drottningholmsvägen i ett läge med låga vistelsevärden pga buller och markupplag. I det fortsatta planarbetet är det angeläget att karaktärsdrag lyfts fram och att stor vikt läggs vid materialval, kvalitet och utformning. Särskild hänsyn måste tas till Nockebyskogens unika naturvärden och byggnationen anpassas väl i

mötet med skogen. Husen bör få en utformning som i möjligaste mån minimerar bullerstörningar och ljuddämpande åtgärder för den yttre miljön utredas.

Som grönytekomensation föreslår nämnden en kvalitativ upprustning av intilliggande lekplatser, parkvägar och grönområden. Det handlar även om att göra områdena tryggare och tillgängligare. Nämnden förutsätter att upplagsområdet får en ny och likvärdig placering i närområdet. Tillgängligheten i det nya bostadsområdet ska ges hög prioritet och ny vegetation ska följa anvisningarna i stadens utemiljöprogram.

Nämnden förutsätter att parkeringstalet för de nya bostäderna uppgår till 1,0. Det är ytterst angeläget att barnens behov, i förhållande till trafikmiljön, prioriteras i den fortsatta planprocessen. Över Drottningholmsvägen bör en gångbro, alternativt gångtunnel, anläggas.

Ett stort antal bostadsprojekt planeras nu i Åkeshov, Åkeslund och Abrahamsberg, vilket kommer leda till kraftigt ökat barnantal. Inför kommande bostadsprojekt förutsätter nämnden att stadsbyggnadskontoret redovisar förslag till lösningar som tillgodoser behovet av förskolelokaler.

I Bromma råder brist på gruppboenden för personer med funktionsnedsättning och nämnden vill framhålla ett eventuellt behov av gruppboend.

SL framför i sitt yttrande att området anges i RUFS 2010 som regional stadsbyggd med utvecklingspotential. Huvuddelen av regionens bostäder och lokaler bör tillkomma i dessa områden. Inom acceptabelt gångavstånd, på Drottningholmsvägen, ligger hållplats Rånövägen. Kollektivtrafikutbudet vid hållplats Rånövägen är mindre god vissa tider. Gång- och cykelvägar till SL-trafiken ska utformas säkra, trygga, gena, attraktiva och tillgängliga för personer med funktionshinder. Utformningen ska utgå från ett barnperspektiv. För de bostäder som vetter mot gator som trafikeras av buss ska utformning av fastigheterna ske så att Socialstyrelsens riktvärden för lågfrekvent buller innehålls i sovrum. För övrigt anser SL att Drottningholmsvägen bör ha ett kollektivkörfält i varje riktning.

Skönhetsrådet är att stadsvillor skulle kunna vara ett stadsbildsmässigt bra tillägg i området även om behovet av säkerhets/bullerplank kommer att förta mycket av intrycken av de nya husen. Stor omsorg måste därför läggas både på plankets utformning samt på gatumiljöerna vid Drottningholmsvägen och på bostadsgatan. Rådet bedömer att det är möjligt att bygga inom det föreslagna planområdet men att underlaget i detta skede inte är tillräckligt detaljerat för att man ska kunna bedöma om riksintresset Nockebyskogen påverkas. I nästa skede måste stadsbyggnadskontoret därför tydligt redovisa moränernas utbredning så att inte bebyggelsen placeras för nära. Gustav III:s väg – en kulturhistorisk lämning på 200-250 meter av vägen till Drottningholm, invigd 1787, går i princip genom hela planområdets sträckning men i bebyggelseförslaget tas vägen bort. Rådet anser att den kvarvarande resten, som faktiskt ger en ganska god förståelse av hur vägen ursprungligen såg ut, bör sparas och synliggöras och att den nya bebyggelsen anpassas till vägsträckan. Ett visst avstånd och möjlighet att passera mellan stadsvillorna och skogspartiet skulle också göra att riksintresset upplevelsemässigt inte tillhör bostadsområdet utan blir tillgängligt för andra.

Vidare konstaterar rådet att det inom planområdet finns fler träd än den stora eken som är värda att bevara. Inför nästa skede i planprocessen bör därför en

ordentligt genomförd trädinventering bifogas remissmaterialet. Rådet ser sammanfattningsvis positivt på komplettering med bostäder i området men önskar i nästa skede få se ett förslag, kanske med en mer utglesad bebyggelsestruktur, kanske också med något smalare hus, som tar hänsyn till Gustav III:s väg, befintliga stora träd samt redovisar De Geer-moränernas utbredning.

Exploateringskontoret

Kontoret bedömer att programremissen kan besvaras inom exploateringskontorets delegation. I visat bebyggelseförslag finns en ny infart till området från Drottningholmsvägen samt en lokalgata mellan bebyggelsen och Drottningholmsvägen. Exploateringskontoret anser att läget för infarten är bra men att lokalgatan parallellt med Drottningholmsvägen bör utformas som kvartersgata. Förslaget överensstämmer i stort sett med byggherrens idé vid markanvisningen i exploateringsnämnden.

Svenska Kraftnät har ingenting att erinra mot programförslaget. Den 220 kV ledning som sträcker sig öster om planområdet ägs av Fortum.

Storstockholms brandförsvär har ingen erinran mot förslaget.

Fortum Distribution framhåller att åtgärder i deras befintliga anläggningar utförs efter beställning till Fortum Distribution AB samt bekostas av byggherren. Inom planområdet finns befintliga elledningar till Stockholm Vatten som berörs och måste flyttas om planförslaget genomförs. I övrigt har de ingen erinran vad gäller distributionsanläggningar för el.

Emelie Eriksson
planchef

Maria Pettersson
planhandläggare